

071/2 NÆRØYDALSELVI (Vassdragsnr. 071.Z)

<u>Fylke(r):</u>	Hordaland, Sogn og Fjordane
<u>Kommune(r):</u>	Aurland, Vik, Voss
<u>Kartblad N50:</u>	1316 I, 1316 II, 1316 IV, 1317 II
<u>Nedbørfelt:</u>	291,0 km ²
<u>Toppunkt-utløpspunkt:</u>	1648 - 0 moh.
<u>Skoggrense:</u>	800 - 900 moh.
<u>Marin grense:</u>	110 - 120 moh.
<u>Naturgeografisk region:</u>	35c: Fjellregionen i søndre del av fjellkjeden, underregion; Hardangervidda 37e: Vestlandets lauv- og furuskogregion, underregion; Sogn og Fjordanes indre fjordstrøk
<u>Landskapsregion:</u>	15: Lavfjellet i Sør-Norge 23: Indre bygder på Vestlandet, underregion 23.01: Aurland-Flåm-Nærøy
<u>Urørt natur:</u>	>5 km: 0 %, 3-5 km: 5 %, 1-3 km: 45 %
<u>SP-kategori/-gruppe:</u>	II/8, II/9
<u>Verneplanstatus:</u>	Vurdert i VP IV
<u>Nasjonale laksevassdrag:</u>	Avklares i runde 2

Generell beskrivelse

Nærøydalselvi renner ut i Nærøyfjorden, en smal, lang sidefjord på sørsiden av Sognefjorden. Klimaet er svakt kontinentalt med en del temperaturforskjeller gjennom året og forholdsvis liten årsnedbør. Innenfor det meste av feltet er årsnedbøren 700 - 1000 mm, men i sørlige, høyereliggende områder kommer den over 1000 mm. Beregnet spesifikk avrenning er 53,99 l/s/km² og middeltilsiget 15,71 m³/s.

Nærøydalselvi drenerer et felt fra nord og et fra sør som møtes og renner samlet gjennom Nærøydalen i retning nordøst mot utløpet i Sognefjorden og Nærøyfjorden ved tettstedet Gudvangen. Vassdraget strekker seg fra bre til fjord, den største sideelva er Jordalselvi som kommer fra Fresvikbreen. Nedbørfeltet er arealmessig dominert av store fjellvidder med Fresvikbreen i nord som høyest. Elvene renner mest i stryk. Vassdraget har få vann, bare to ligger lavere enn 1150 moh.

E16 følger hovedelva fra vannskillet mot Vosso og ned til Gudvangen og utløpet i Nærøyfjorden. En kraftledning følger samme trasé og grener også av innover Jordalen. Det går veier inn alle de tre sidedalførene: Brandsetdalen sørover, Brekkedalen og Jordalen nordover, samt flere mindre sideveier. Den nye E16 går i tunnel gjennom Stalheimskleivene. Det er spredt, fast bebyggelse langs E16 og i nedre deler av Jordalen. Forsvaret har etablert skytefelt som omfatter store deler av Brandsetdalen. Vei, standplasser, flere lagre og andre funksjonsbygg finnes innover dalføret.

Et delfelt på 21 km² av Jordalselvi er overført til Muravatnet i Vik kommune. Det er etablert et drikkevannsinntak for Stalheim hotell og bebyggelsen omkring i Brekkedalen ved Vetlestølen, og nedenfor Sivle finnes det rester etter en inntaksdam til et eldre kraftverk som ikke lenger er i drift. Under Jordalsnuten er et gammelt anorthosittbrudd sør for elva og et aktivt brudd på nordsiden.

Nordlige deler ligger i LNF-område, enten med naturvern som dominerende formål eller uten nærmere spesifisert formål. Tilsvarende gjelder sørlige deler som ikke inngår i forsvarets skytefelt.

Ingen områder er vernet etter naturvernloven, men store deler er vurdert for vern gjennom det foreslåtte Nærøyfjorden landskapsvernområde (St.meld. nr. 62, 1991-92). Det dramatiske fjordlandskapet står sentralt i dette verneforslaget og er også foreslått som et World Heritage-område.

Anorthositt i berggrunnen er årsak til svært næringsfattig vannkvalitet. Det er liten alge- og næringsdyrproduksjon. Vassdraget ligger i et distrikt med variable pH-verdier.

Geologisk mangfold

Berggrunnen domineres av gneis. I midtre soner finnes anortositt som synes godt i terrenget med sin lyse overflate. Anortosittbruddet viser menneskelig utnyttelse av geologiske ressurser.

De høyeste toppene ligger i nordøst og høyden avtar mot vest. Toppene kan være rester av en gammel (paleisk) flate med helning mot vest (tertiær tid, 40 mill. år før nåtid). Landhevning i tertiær førte til økt erosjon som resulterte i slake elvedaler langs svake soner i berggrunnen. I Nærøyområdet går de viktigste sprekkerektningene mot nordøst og nordvest, og de fleste dalene følger disse retningene. Jordalen, Brekkedalen og Brandsetdalen er med sine slake former rester av et eldre elvesystem som drenerer mot Voss. Rester av det samme dalsystemet kan vises i de tydelige dalskuldrene ved Stalheim. Selv om disse dalene har bevart noe av sin gamle form, er de tydelig preget av breerosjon med U-formede tverrsnitt. Siden breerosjonen har vært sterkest i hoveddalene, er flere av sidedalene hengende. Ved overgangene er det flere steder aktiv elveerosjon og det er dannet tilpasningsgjel. Nærøydalen er en ung, breerodert dal. Dalsidene er bratte og dalbunnen flat. Den kraftige breerosjonen i dalen har ført til at elvene fra Jordalen, Brekkedalen og Brandsetdalen nå renner mot nordøst.

Dalbunnen er dekket av elveavsetninger av varierende kornstørrelse. Langs dalsidene dominerer rasmateriale og ur. Det finnes flere tydelige raskjegler. Materialet er avsatt fra snøskred, vannskred og steinskred, og dekker enkelte steder hele dalbunnen. Jordalen og Brekkedalen er dominert av mektige moreneavsetninger. Avsetningene er flere steder ravinert, og kan være transportert ned dalsidene etter isavsmeltingen. Det meste av morenen i feltet er blokkrik. Dalbunnen mellom Stalheim og Oppheimsvatnet er dekket av grov sandur under 2-3 m torv og myr. Ved Fyre ligger en esker samt en mindre endemorene. Brandsetdalen er morenerik, og ved Brandset ligger det en terrasse av godt sortert materiale. Fjellområdene er fattige på løsmasser, men lokalt finnes forvittringsmateriale, særlig i anortosittområdet.

Stor verneverdi ***

Biologisk mangfold

Elva er laks- og sjørrettførende opp til Stalheim, en strekning på 10 km. Nedenfor Skjerpi renner elva gjennom et sammenhengende strykparti på ca. 1 km. Ovenfor og nedenfor strykpartiet renner elva rolig og bred. Strykene er en flaskehals for fiskeoppgang. Ved lav eller svært høy vannføring kan ikke fisken passere disse strykene. De beste gyte- og oppvekstområdene finnes nedenfor Skjerpi. På denne strekningen blir det også fanget mest fisk. Vassdraget har alle vanlige arter/grupper av ferskvannsevertebrater på Vestlandet. Tettheten av bunndyr er forholdsvis lav i lavlandet, men mange av biotopene høyere oppe har et rikt og produktivt dyreliv.

De harde og næringsfattige bergartene gjør at den etablerte vegetasjonen er lite næringskrevende, er lite variert og viser både vestlige og østlige trekk. Dalbunnene er sterkt preget av jordbruksaktivitet, og beitetrykket i dalsidene er stort. Langs elvene vokser bjørk, selje, hegg, rogn og noen steder også ask. Lyng- og småbregnedominerte områder er vanligst, bjørk er vanlig i hele feltet. Furuskog er vanlig bare i Ljoselvi/Stalheimselvi-området. I de høyereliggende områdene dominerer vegetasjonsløse fjellpartier, gress- og bærlynghei og myr.

Det er registrert 110 fuglearter, med en særlig rik rovfuglfauna. Karakteristiske arter er kongeørn, hønsehauk, fjellvåk, tårnfalk og dvergfalk. Alle de vanlige hønsefuglene som fjellrype, lirype, orrfugl og storfugl, er relativt tallrike. Det er bra med våtmarksfugl, i alt 34 arter er registrert.

Elg, rein og hjort har faste bestander. I sørlige deler har elg og hjort etablert trekkveier og vinterbeiter. Hjortebestanden er god og stammen er i vekst. Rein har tilhold i de nordlige delene. Trolig forekommer streifdyr av gaupe, jerv og bjørn. Reven er tallrik, av andre pattedyr er ekorn og hare vanligst.

Det er registrert 2 rødlistede fuglearter i vassdraget.

Stor verneverdi ***

Landskapsbilde

Nærøyfjorden er et stort og dramatisk fjordlandskap og Nærøydalsvassdraget er en del av dette landskapet.

Landskapet varierer sterkt fra dype fjorder til åpne vidder og vide utsyn. Nedbørfeltet omfatter den dype, trange Nærøydalen, kjent for sitt kontrastrike landskap og mange fosser. Brekkedalen og Jordalen er sidedaler og har roligere og åpnere landskapstrekk. Brekkedalen er hengende i forhold til hoveddalføret, og Sivlefossen danner et dominerende landskapselement der elva stuper utfor kanten. Området er rikt på kulturminner som har stor kunnskapsverdi, opplevelsesverdi og pedagogisk verdi i mer enn lokal sammenheng. Kulturlandskapet er av spesiell verdi da det viser samspillet mellom ulike typer ressursutnyttelse under til dels jordbruksmarginale forhold. Vei og landskap inkl. fossen (Stalheimskleivene) har sammen en meget stor symbolverdi. Bortsett fra moderne veianlegg i Nærøydalen er området relativt lite preget av nyere tekniske inngrep.

Landskapet ved Stalheim har inspirert mange kunstnere gjennom tidene. Under nasjonalromantikken var I. C. Dahl tidlig ute med motiver hentet fra Stalheim. Dikteren Per Sivle har også hentet inspirasjon herfra i sine arbeider. Stalheimskleivene er en del av den gamle postruten mellom Trondheim og Bergen. Gjennom 13 hårnålsvinger slynger veien seg bratt oppover fjellsiden. Veianlegget Stalheimskleivene i kombinasjon med de dramatiske omgivelsene, bl.a. nærheten til Sivlefossen, danner et kulturlandskap som også på en god måte illustrerer hvordan mennesket har møtt de naturgitte forutsetningene ikke bare som en umulighet. Dagens vei i tunnel gjennom samme område gir perspektiver til det samme kulturlandskapet.

De to mektige fossefallene Stalheimsfossen og Sivlefossen er framtrepende landskapselementer og samtidig sentrale turistattraksjoner.

Meget stor verdi ****

Friluftsliv

Tilgjengeligheten er god, og nedbørfeltet grenser til friluftsområder av regional/nasjonal verdi. Det lett kuperte og åpne terrenget er egnet for turer både sommer og vinter. Det drives et variert friluftsliv i området, hvor bruken vesentlig er av lokal og regional betydning. Jordalen er innfallsport til fjellområdet omkring Fresvikbreen. En av Vestlandets mest attraktive båt- og bilturistruter går gjennom Nærøyfjorden og dalen.

Det er bra muligheter for småviltjakt og reinsjakt i høyereliggende områder og det drives fiske etter laks i Nærøyelva.

Stor verdi ***

Kulturmiljø

Funn i Slettedalen viser at det var folk her i steinalderen. Området har sjeldne funn fra bronsealderen, en bronsespydspiss fra Strandaleitet i høyfjellet og en bronseøks på gården Lunde nær Oppheimsvatnet. Gravminner og gravfunn fra jernalderen vitner om fast bosetting i denne perioden, også på høytliggende gårder i Jordalen. Fangst og stølsdrift har trolig vært viktig for bosettingen i jernalder/middelalder. Dyregraver og bogastiller i fjellet må sees i sammenheng med de store anleggene i nabovassdraget Dyrdalselvi. Svoleset og Røyrdotten er eksempler på ødestøler.

Det er gammel gårdsbebyggelse i området fra nyere tid. Det mangbølte gårdstunet Hylland danner et helhetlig og interessant miljø med 18 gamle hus. På Hauge er det en fredet røykstove fra før 1746. I øvre del av Jordalen, i Brekkedalen og i Ljoselvidalføret er det stølsområder. Det finnes rester etter den gamle veien i Nærøydalen, og Stalheimskleiva er et landskjent veianlegg fra 1840-årene. Ved Jordalselvas utløp ligger en fint oppmurt hvelvingsbru. Et annet ferdselsminne er stien fra Sivle over Nåli til Jordalen, lenge den eneste atkomstveien til Jordalen. Landskapet i området er malt bl.a. av I. C. Dahl, og representerer på mange måter nasjonalromantikken landskap med samspillet mellom det menneskeskapte og den storslåtte naturen.

Det er svært store kulturminneinteresser langs vassdraget. Området er rikt på kulturminner med stort mangfold som viser ulike typer ressursutnyttelse fra steinalderen til i dag. Kulturminner og

kulturlandskap kan blant annet belyse marginal fjellgårdsbosetting. Veianlegget Stalheimskleiva er et unikt ferdselsminne, som sammen med landskapet i Nærøydalen har kulturhistoriske verdier i landsomfattende sammenheng. Området har meget store opplevelsesverdier og kunnskapsverdier.

Meget stor verneverdi ****

Samiske interesser

Det finnes ingen samiske interesser knyttet til nedbørfeltet.

Landbruk

Jordbruksarealet er 1500 daa. 35 gårdsbruk er spredd i mange smågrender i dalen. Fjellområdene har gode fjellbeiter og en rekke støler ligger oppover i dalen. Skogbruket er mindre viktig. Skogen består av 27 000 daa lauvskog. I visse deler av vassdraget har elvene selvgjerdefunksjon.

Middels verdi ** (Verneplan IV)